

Caraïbisch fijnstof

Sprekend over de Franse gebiedsdelen in de Caraïben merkte Charles de Gaulle ooit op dat hij tussen Europa en het Amerikaanse continent 'slechts stofdeeltjes' zag. Het is hem in vele toonaarden nagezegd. Minister-president Dries van Agt deelde zijn gesprekspartners op Curaçao, die het geschenk van de onafhankelijkheid maar niet wilden aanvaarden, ook eens mee dat hij, vanuit Europa uitkijkend over de Atlantische oceaan, slechts een paar nietige eilandjes voor de kust van Venezuela zag liggen. 'Die hoeven wij niet zo nodig te houden,' was zijn nauw verholde boodschap. De Antillianen trokken de tegengestelde conclusie: alleen Nederland kan ons behoeden voor Venezuela en de vergeetelheid.

De afloop is bekend. Nederland wilde dat de zes eilanden die ooit waren samengevoegd als de Nederlandse Antillen, gezamenlijk de onafhankelijkheid zouden aanvaarden, net als Suriname dat onder forse aandrang had gedaan. Zij werden echter niet onafhankelijk en braken juist met elkaar. Zeer tegen alle eerdere bedoelingen in, gaat Den Haag nu directe betrekkingen onderhouden met elk van de zes eilanden. Niet omdat Nederland zo graag in 'de West' wilde blijven, maar omdat er geen fatsoenlijke uitweg te vinden was. Wie zei daar dat koloniale moederlanden altijd hun zin krijgen?

Uniek is die situatie overigens niet. In de Caraïben zijn ook de Verenigde Staten (Puerto Rico en de Maagdeneilanden), Frankrijk (de overzeese provincies Frans Guyana, Guadeloupe en Martinique) en het Verenigd Koninkrijk (met een handvol kleine eilanden) nog staatkundig aanwezig. De Amerikanen en Fransen zien daarin nog altijd enig geopolitiek voordeel en geven er veel meer aan uit dan de Britten en Nederlanders, die de deur liever achter zich hadden gesloten. Maar nergens zegt de lokale bevolking dat de voormalige kolonisator moet oprukken.

Nogal logisch. Ze zijn, in vergelijking met burgers in de soevereine landen van de regio, economisch beter af, hun burgerlijke rechten en vrijheden worden beter beschermd en zij hebben het recht zich in het moederland te vestigen. Daar staat wel het gevoel tegenover dat het moederland hen niet goed begrijpt en nog minder respecteert – maar alle frustratie daarover leidt nergens tot een significante politieke wens om dan maar voor de onafhankelijkheid te kiezen. De pragmatische burgers van de niet-soevereine

Caraïben hoeven maar om zich heen te kijken om te beseffen dat de sprong in het diepe wel heel riskant is.

Het blijft lastig voor politici in de moederlanden zich hierin te schikken; koloniseerden hun verre voorgangers deze eilanden uit overwegingen van nationaal belang, nu kunnen zij zich niet terugtrekken, terwijl er nauwelijks nog positieve belangen zijn. Bij Haagse politici begonnen die koloniale stofdeeltjes in de West al lang geleden te kriebelen. Terwijl Indië steeds winstgevender werd, waren Suriname en de Antillen al in de 19de eeuw notoire kostenposten. Sinds eind 19de eeuw is met enige regelmaat in het parlement voorgesteld de Antillen maar aan de hoogstbiedende te verkopen. Die diende zich echter niet aan. En dus bleven de Antillen deel van het Koninkrijk.

Inmiddels is die optie van verkoop van tafel, en niet alleen om morele redenen. Volgens het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden (1954) kunnen de onderlinge verhoudingen alleen worden veranderd als alle deelnemende landen (toen Nederland, Suriname en de Antillen; nu Nederland, de Antillen en Aruba; binnenkort Nederland, Aruba, Curaçao en mogelijk Sint-Maarten) dat willen. De eilanden zullen zich met hand en tand blijven verzetten tegen de onafhankelijkheid. Dus is er, wat de PVV bij monde van Geert Wilders en Hero Brinkman ook roept, géén wettelijke weg om hen uit het Koninkrijk te stoten. De optie 'Marktplaats' is illusoir, hoezeer ook een groot deel van de Nederlandse bevolking al tientallen jaren aangeeft een scheiding toe te juichen. Tenzij Nederland natuurlijk, om maar zo snel mogelijk van de eilanden af te komen, besluit zich opnieuw uit te vinden en de internationale rechtsnormen aan zijn laars lapt. Er zijn wel meer landen die dat doen; maar in dat rijtje zal ook de PVV Nederland niet graag plaatsen.

Wat moet Den Haag dan wél doen? Weer een nieuwe weg inslaan, is geen optie. Er zijn geen heroïsche oplossingen. De ingeslagen koers van ontmanteling van de Antillen, met gelijktijdige versterking van de betrokkenheid van en het toezicht door het Koninkrijk (dat is *de facto* vooral Nederland), moet nu worden vastgehouden. Daarbij moet Den Haag niet bang zijn om in eigen huis solidariteit te blijven vragen voor de eilanden die nu eenmaal al eeuwen –

langer dan het Limburg van Wilders – Nederlands zijn, maar zich ook niet van de wijs laten brengen door beschuldigingen van ‘rekolonisatie’. Den Haag moet echter ook blijven beseffen dat eenzijdig direct ingrijpen en het bestuur terzijde schuiven een uiterste maatregel is, die lokale ressentimenten alleen maar verder zal voeden.

Op een wat langere termijn zal onvermijdelijk weer de principiële vraag op tafel komen: is er een serieuze tussenweg tussen volledige onafhankelijkheid en volledige incorporatie van de eilanden? Het is nog vrijwel anathema om die vraag aan de bestuurders overzee te stellen – maar het lopende experiment met de BES-eilanden Bonaire, Sint-Eustatius en Saba (‘openbare bestuurslichamen’) zou weleens een aardig laboratoriummodel kunnen verschaffen van de voordelen van integratie boven autonomie. Voor je het weet willen de bewoners van Curaçao, Sint-Maarten en zelfs Aruba dat ook – en dan zal Den Haag weer erg schrikken van de extra kosten en verantwoordelijkheden.

Zover is het echter nog lang niet. Voorlopig blijven die ‘stofdeeltjes’ uit ons koloniale verleden deel van het Koninkrijk en hebben zij recht op een volwassen en geëngageerde relatie met Den Haag. Het siert onze bestuurders en parlementariërs dat zij dit *noblesse oblige* in de regel ook wel hebben aanvaard. Nu maar hopen dat degenen die zich om electorale redenen niets aan dit pact gelegen laten liggen, niet de overhand krijgen of zich bedenken wanneer zij werkelijk politieke verantwoordelijkheid krijgen. Intussen doen alle betrokkenen er goed aan te beseffen dat er nog veel donkere wolken in de Caraïbische lucht hangen. De sociale crisis, die onder meer leidde tot een omvangrijke storm kansarme en deels criminele jongeren naar Nederland, woekert al tientallen jaren voort en schreeuwt om krachtig ingrijpen, inclusief stevige investeringen. Het nieuwe bestuurlijke stelsel in wording is erg gecompliceerd. De versterking van de huidige bestuurlijke dichtheid en drukte kan nog veel onvoorziene uitkomsten uitlokken, financieel, bestuurlijk, sociaal. In de bestrijding van de internationale criminaliteit en de hier grotendeels mee samenhangende lokale corruptie is de afgelopen jaren veel geïnvesteerd, maar er is nog geen sprake van een gewonnen strijd – om het vriendelijk te zeggen.

En dan is er nog de gecompliceerde geopolitieke situatie in de hele regio. Er wordt veel vrome lippen-dienst bewezen aan het ideaal van regionale integra-

tie, maar de praktijk is weerbarstig en zal de Antillen niet verder de regio intrekken. De komende jaren zal het toerisme in Cuba vermoedelijk zeer sterk groeien; fijn voor sommige Cubanen, mogelijk een kleine stimulans richting democratisering van het archaïsche regime, maar hoe dan ook slecht nieuws voor alle andere, veel kleinere en duurdere Caraïbische toeristeneilanden, inclusief de Antillen.

En ten slotte blijft Venezuela, onder Hugo Chávez, een onvoorspelbare speler. Met agressie tegen de drie Benedenwindse eilanden vlak voor zijn kusten heeft Chávez binnenslands weinig te winnen en internationaal alles te verliezen. Verder dan wat verbaal vuurwerk is hij dan ook niet gegaan in de tijden dat het hem mede dankzij de hoge olieprijs voor de wind ging. Er zijn geen goede redenen te bedenken die hem nu tot een ander beleid zouden kunnen verlokken – maar hij blijft onvoorspelbaar. Sommigen in Den Haag vinden dat stiekem best aardig. Want in het spel om *containment* van Chávez en de bestrijding van de internationale criminaliteit mag Nederland toch een beetje meespelen met de grote jongens, Washington voorop – en dat in het ‘eigen’ achtertuintje.

Prof. dr G.J. Oostindie is hoogleraar Caraïbische geschiedenis aan de Universiteit Leiden en directeur van het Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde (KITLV) te Leiden.